

Datum 2024-02-12

Dnr RAÄ-2023-627

Avdelning
Kulturmiljöavdelningen

Författare
Jacob Groundstroem

Rapport – Användningen av kulturmiljöbidrag till världsarvssamordning 2023

I regleringsbrevet för budgetåret 2023 avseende Riksantikvarieämbetet öronmärkte regeringen för tredje året i rad 4 miljoner kronor för världsarvssamordning inom ramen för kulturmiljövårdsanslaget. Öronmärkningen avser en finansiell satsning under tre års tid 2021–2023.¹ I enlighet med regleringsbrevet får högst 4 000 000 kronor användas för bidrag till världsarvssamordning som avser de världsarv som är kulturarv, i syfte att stärka den lokala och regionala implementeringen under den första genomförandeperioden av den nationella världsarvsstrategin² fram till och med 2023. Bidraget gällde inte för världsarven *Höga kusten* och *Laponia* eftersom dessa är naturarv och redan har en statlig medfinansiering av världsarvsarbetet.

I regleringsbrevet finns även ett återrapporteringskrav om den nationella världsarvsstrategins genomförande i dess helhet. Där framgår det att i redovisningen ska fokus särskilt läggas vid insatser som gjorts för att förbättra förutsättningarna för världsarvssamordnarna att bedriva ett kvalitativt och utvecklingsinriktat världsarvsarbete lokalt och regionalt.

Kulturmiljöavdelningen har ett övergripande ansvar för fördelningen av kulturmiljöbidrag till världsarvssamordning.

Utlysning och beslut om bidrag 2023

Bidraget till världsarvssamordning utlystes av Riksantikvarieämbetet den 31 januari 2023 med sista ansökningsdatum den 28 februari 2023. Utlysningen skedde samma datum ifjol, vilket är en månad tidigare än den första bidragsperioden 2021. Uppfattningen bland världsarven är att tidigareläggandet av utlysningen har skapat bättre förutsättningar för bidragets användning.

I samband med utlysningen informerades sökande om att bidraget i enlighet med den nationella världsarvsstrategin ska användas till världsarvssamordning och funktioner kopplade till världsarvssamordnarens roll. Det förtydligades även att

¹ I Riksantikvarieämbetets budgetunderlag 2024–2026 gjordes bedömningen att bidraget gör stor nytta i relation till strategins genomförande och myndigheten föreslog därför att den tillfälliga satsningen på världsarvssamordningen även skulle omfatta det fjärde och sista året i handlingsplanens genomförandeperiod, dvs. att 4 miljoner kronor av anslaget får användas för bidrag till världsarvssamordning även under år 2024. I enlighet med regleringsbrevet för budgetåret 2024 avseende Riksantikvarieämbetet har regeringen öronmärkt medel för bidrag till världsarvssamordning även för 2024.

² Riksantikvarieämbetet (2019). *Nationell strategi för världsarvsarbetet – Avrapportering av regeringsuppdraget att utarbeta en nationell världsarvsstrategi*.

bidraget inte ska ersätta befintliga resurser (exempelvis befintliga resurser för världsarvssamordnarens tjänst eller budget kopplad till denna), utan syftet var att skapa mervärde och utrymme för utveckling i arbetet på lokal- och regional nivå.

I samband med utlysningen informerades världsarven om att inriktningen är att bidraget genom ansökan ska fördelas jämnt med 300 000 kronor till de 13 berörda världsarven samt att det för föreningen *Världsarv i Sverige* (ViS) avsätts 100 000 kronor till stöd för samordning och erfarenhetsutbyte mellan världsarvsamordnarna. En omfördelning görs om något eller några världsarv inte ansöker om att nyttja bidraget eller endast önskar nyttja en del av bidraget.

12 av 13 berörda världsarv samt föreningen *Världsarv i Sverige* sökte bidraget under 2023. I ansökan gavs en möjlighet att signalera ett intresse av tilldelas ytterligare medel vid en eventuell omfördelning, vilket samtliga sökande gjorde. Eftersom ett av världsarven inte sökte om bidrag omfördelades 300 000 kr till de övriga sökande. Beslut om fördelning av bidraget fattades den 16 mars 2023.

Under utbetalningsåret 2023 beviljas bidrag till världsarvssamordning motsvarande totalt 4 000 000 kronor enligt följande:

- 320 000 kronor beviljas till följande världsarv: *Struves meridianbåge, Södra Ölands odlingslandskap, Skogskyrkogården, Grimeton radiostation, Gammelstad kyrkstad, Örlogsstaden Karlskrona, Hansestaden Visby, Hällristningsområdet Tanum, Birka och Hovgården, Falun och Kopparbergslagen, Drottningholms slottsområde och Hälsingegårdarna.*
- 160 000 kronor beviljas till föreningen *Världsarv i Sverige* (ViS).

I tabellen nedan framgår hur bidragsmedlen för 2023 fördelats mellan de olika organisationerna med samordningsansvar för världsarven.

Organisation	Världsarv	Beviljat belopp (kr)
Lantmäteriet	Struves meridianbåge	320 000
Mörbylånga kommun	Södra Ölands odlingslandskap	320 000
Stockholms stads kyrkogårdsförvaltning	Skogskyrkogården	320 000
Stiftelsen Världsarvet Grimeton	Grimeton radiostation, Varberg	320 000
Luleå kommun, Kultur och fritidsförvaltningen	Gammelstads kyrkstad	320 000
Karlskrona kommun	Örlogsstaden Karlskrona	320 000
Region Gotland	Hansestaden Visby	320 000
Föreningen Världsarv i Sverige - ViS	-	160 000
Förvaltningen för kulturutveckling / Västra Götalandsregionen	Hällristningsområdet Tanum	320 000
Ekerö kommun	Birka och Hovgården	320 000
Kultur- och fritidsförvaltningen, Falu kommun	Falun och Kopparbergslagen	320 000
Drottningholms slottsförvaltning /Hovstaterna	Drottningholms slottsområde	320 000
Länsstyrelsen Gävleborg	Hälsingegårdarna	320 000
	Summa	4 000 000

Tabell 1. Fördelning av bidrag till världsarvssamordning 2023

Uppföljning och återrapportering

Bidragstagarna ombads lämna en kortfattad återrapportering av bidragets användning senast den 1 november 2023. Återrapporteringen skulle redogöra för:

- 1) hur medlen disponerats
- 2) hur insatserna stärkt världsarvets samordning samt bidragit till implementeringen av den nationella världsarvsstrategin
- 3) vilka positiva effekter detta har haft för världsarvet och vilket mervärde som bidraget skapat
- 4) genom en ekonomisk redovisning redogöra för hur bidragsmedlen använts samt för eventuella återbetalningar

Samtliga världsarv har nyttjat bidraget i sin helhet förutom *Drottningholms slottsområde* som återbetalade ca 268 000 kronor. Omfördelningen av de återbetalade medlen skedde enligt principen "först till kvarn", under förutsättning att övriga krav för bidraget var uppfyllda. De världsarv som fick ta del av de omfördelade medlen uppmanades inkomma med en kompletterande redovisning senast den 31 januari 2024.

De återbetalade medlen på 268 000 kr omfördelades enligt följande:

- 128 000 kronor till Mörbylånga kommun för framtagande av en världsarvsvandringled i världsarvet *Södra Ölands odlingslandskap*.
- 15 000 kronor till Stockholms stad Kyrkogårdsförvaltning för utgifter 2023 som överstiger hittills erhållet bidrag under året för projektet Hållbara besök (tidigare kallat Hållbar turism) i världsarvet *Skogskyrkogården*.

- 50 000 kronor till Karlskrona kommun för framtagande av webbsida om världsarvet *Örlogsstaden Karlskrona* på UNESCO Collection Google Arts and Culture Platform.
- 75 000 kronor till Stiftelsen Världsarvet Grimeton för framtagande av ett klimatbokslut för världsarvet *Grimeton radiostation* år 2023.

Resultat – Insatser som finansierats av bidraget 2023

Från inkomna åiterrapporteringar framgår att bidraget har stärkt världsarvssamordnarnas roll och möjligheter att bedriva ett kvalitativt världsarvsarbete samt skapa mervärde och utrymme för utveckling i arbetet på lokal- och regional nivå. Medlen har bland annat använts för utökade kommunikations- och informationssatsningar, utveckling av förvaltningen, varumärkesprofilering, förstärkning av personal, satsningar på hållbar turism, pedagogiskt arbete, strategiskt arbete, internationellt utbyte och samverkan. Nedan lyfts några exempel.

Kommunikations- och informationssatsningar

En stor del av bidragsmedlen har nyttjats för olika typer av kommunikations- eller informationssatsningar.

Samordningsbidraget för 2021 och 2022 till *Birka och Hovgården* användes för att delfinansiera en utställning om världsarvet, med särskild fokus på Hovgården. Syftet med utställningen var att stärka världsarvets varumärke, sprida kunskap om världsarvet och sänka tröskeln för framtida besökare att ta del av världsarvets värden. Bidraget för 2023 har använts till att vidareutveckla utställningen genom att ta fram nya texter på svenska och engelska. En ny grafisk design har även tagits fram med hjälp av en upphandlad reklambyrå. Ny information på flera språk har bidragit till förbättrad tillgängligheten och kunskapsförmedlingen i världsarvsutställningen.

Vid *Södra Ölands odlingslandskap* har bidragen använts till kunskapshöjande insatser och satsning på en informationsplats för världsarvet i Mörbylångadalen utmed vandringsleden Signaturlad Öland/Mörbylångaleden.

Vid *Struves meridianbåge* har medlen nyttjats för att i högre utsträckning synliggöra världsarvet. Detta har bland annat gjorts genom att nya skyltar om världsarvet tagits fram, genom informationsinsatser riktade till skolelever samt genom förbättringar av vägen till världsarvsunkten i Övertorneå kommun. Vidare

har Pajala kommun med hjälp av bidragsmedlen anlitat en fotograf för att ta bilder på sin världsarvspunkt. Tanken är att insatserna ska attrahera nya målgrupper att besöka världsarvet.

Vid *Hansestaden Visby* har medlen bland annat finansierat konsultinsatser för att förnya världsarvets grafiska profil och logotyp. Det har möjliggjort ett vidare arbete med strategisk kommunikation för världsarvet, i enlighet med den nationella världsarvsstrategin. Effekterna av denna insats är en bredare samsyn kring kommunikation mellan olika aktörer i Visby (Gotlands besöksnärings, Visby centrum, Länsstyrelsen och Region Gotland).

Föreningen *Världsarv i Sverige* har i första hand nyttjat bidragsmedlen för att gynna erfarenhetsutbytet mellan världsarvsamordnarna inom föreningen, vilket är ett av föreningens främsta syften. Föreningens månatliga nyhetsbrev startades 2022 och har tack vare bidraget kunna fortsätta även under 2023. Nyhetsbrevet har distribuerats till samtliga världsarv kopplade till föreningen. Därutöver har brevet även fått spridning inom Riksantikvarieämbetet, Svenska Unesco-rådet, Naturvårdsverket, ICOMOS samt Kulturutskottet.

Vid *Tanums hällristningsområde* har man med hjälp av bidragsmedlen jobbat med att samla, förbättra och förtydliga kommunikationen av och tillgängligheten till världsarvet, världsarvsarbetet och världsarvskonventionen. Det har bland annat gjorts genom ett samarbetsprojekt med Institutionen för strategisk kommunikation vid Lunds universitet, där syftet med projektet är att genomföra en målgruppsanalys av världsarvets nuvarande och potentiella besökare. Resultatet ska kunna användas för att utveckla världsarvets position lokalt, regionalt, nationellt och globalt. Studien ska enligt plan genomföras under 2024. Bidraget har även finansierat en uppdatering av världsarvets webbplats. Förutom information om områdets besöksmål och pedagogiska aktörer är webbplatsen den främsta plattform där samordningsfunktionen når ut med strategiska dokument och information om som rör den organisatoriska uppbyggnaden kring världsarvet.

Vid världsarvet *Falun och Kopparbergslagen* har tidigare års bidrag möjliggjort två års aktivt och medvetet arbete med samordning inom kommunikation. Bidragsmedlen för 2021 och 2022 användes för att ta fram en varumärkesplattform för världsarvet samt att omsätta detta material till aktiviteter, i första hand riktade till Falubor, besökare och personer som arbetar med förvaltning och utveckling av Världsarvet Falun. Bidraget för 2023 har använts till

ytterligare implementering av varumärkesplattformen i syfte att stärka medvetenheten om Världsarvet Falun och Kopparbergslagen. Några specifika kommunikations- och informationsinsatser som kan nämnas är: nya bilder på världsarvet, framtagande av tryckoriginal av barnboken "Roströk, äpplen och gamla mormor" på engelska, uppdatering av världsarvets hemsida samt ny skyltning av promenadslingor i centrala Falun. Därutöver har bidraget även möjliggjort utvecklandet av nya kartor och en app, finansierat kampanjer och inlägg i sociala medier, annonser i digitala medier och magasin samt vidareutveckling och genomförande av Faluns världsarvsdagar i september 2023.

Vid *Grimeton radiostation* har bidraget använts för att upprätta ett mer strategiskt arbete kring verksamhetens kommunikation. Kommunikatören vid världsarvet har tillsammans med övrig personal arbetat med att hitta nya metoder för att nå ut med budskapet om världsarvet samt den verksamhet som bedrivs på platsen. Kommunikatören har till exempel bistått vid planering av olika arrangemang som genererat medial uppmärksamhet samt i konceptframtagning och planering av radiostationens stundande 100-årsjubileum. Vid *Grimeton radiostation* pågår flera projekt som kan tjäna som inspiration och där verksamheten tidigare har haft svårt att hinna kommunicera dessa. Med hjälp av bidraget har det nu funnits resurser för att nå ut med informationen. Bedömningen är att kommunikations- och informationsinsatserna har genererat oväntade samarbeten och ökat lokala beslutsfattares förståelse för världsarvet och dess värden.

Bidragsmedlen för *Hälsingegårdarna* från 2021 och 2022 nyttjades till att göra filmer om de sju världsarvsgårdarna. Med hjälp av medlen för 2023 har filmerna översatts till engelska och finns nu tillgängliga med såväl engelsk som svensk undertext. Broschyren "De unika hälsingegårdarna" togs fram 2009 och innehåller världsarvsrelaterade artiklar skrivna av olika experter. Broschyren ger en fördjupad bild över världsarvets värden och har genom åren varit mycket uppskattad. Då efterfrågan varit stor har medel avsatts till nytryck av broschyren. Även den populära samlingsbroschyren med information om samtliga sju världsarvsgårdar har under året tryckts i en ny upplaga. Insatserna har lett till ett större och ökat engagemang för världsarvet.

Vid *Örlogsstaden Karlskrona* har bidragit nyttjats till kunskapsutveckling, informationsspridning samt för att stärka världsarvssamordnarens roll både lokalt och regionalt. Medlen har hjälpt till att bättre förmedla kunskapen om den mångfacetterade karaktären av världsarvsarbetet. Det har kastat ljus över

samarbetet på lokal nivå mellan olika intressenter och ökat intresset för att samverka på ett tvärfunktionellt sätt.

Utveckling av förvaltningen

Vid *Birka och Hovgården* har bidraget använts till att möjliggöra kunskapsutbyte för samordnarna, vilket skett genom deltagande i konferenser, workshops och seminarier.

Föreningen *Världsarv i Sveriges* årsmöte utvidgades under året till en årsmöteskonferens som hölls i Riksantikvarieämbetets lokaler i början av februari. Seminariet hade god representation från såväl riksdagsledamöter som tillresta representanter för världsarven i landet. För ändamålet tog föreningen med hjälp av bidragsmedlen fram en "rollup" med information om världsarven i Sverige.

Vid *Hansestaden Visby* har delar av bidraget finansierat ett processledarstöd för utveckling av världsarvsrådet; organisering, delaktighet och arbetssätt. Ett seminarium "Världsarvsforum" med fokus på lokalsamhällets delaktighet i en hållbar platsutveckling i världsarvet har genomförts. Under hösten hölls även workshops med världsarvsrådet samt den nya styrgruppen. Effekten av workshops med cirkelsamtal är att det nu finns en större tillit i världsarvsrådet och bättre samtalsklimat om målkonflikter, till exempel förhöjd bygglövsplikt i innerstaden.

Vid *Tanums hällristningsområde* användes medlen för att delfinansiera en "action camp" inom Unescos World Heritage Volunteers Initiative i juni 2023, vilket genomfördes i samverkan med Tanums kommun. Unescos "World Heritage Volunteers Initiative" går ut på att lokala och internationella volontärer jobbar tillsammans för att öka medvetandet hos yngre människor om världsarvtanken. Metoden bygger på att volontärerna får spela en aktiv roll i skyddandet, bevarandet och förmedlandet av vårt gemensamma natur- och kulturarv. Genomförandet av lägret kan ses som en del i arbetet med att uppfylla samtliga övergripande mål och visionen för den nationella världsarvsstrategin. Bidraget täckte kostnader för volontärernas boende hos en lokal företagare.

Varumärkesprofilering

Vid *Birka och Hovgården* har bidraget möjliggjort en märkbar utveckling av världsarvet som besöksmål samt lett till en större kunskap om världsarvet hos allmänheten, lokalsamhället och inom organisationen.

Vid *Örlogsstaden Karlskrona* har medlen använts för att medfinansiera ett konstprojekt för utökade informations- och marknadsföringsinsatser i samband med världsarvets 25-årsjubileum samt till att skapa möjligheter för genomförandet av en världsarvsambassadörsutbildning. Genom finansieringen av konstprojektet har förvaltningen haft möjlighet att förmedla världsarvets betydelse och inflytande i den regionala utvecklingen. Det har också gett världsarvet och dess kulturella utbud en ökad roll som reseanledning i regionen.

Vid *Gammelstads kyrkstad* har en diskussion kring världsarvets övergripande vision och framtida "affärsidé" initierats som ett resultat av bidragsmedlen.

Förstärkning av personal

Föreningen *Världsarv i Sverige* har använt den sökta delen av samordningsmedlen på 100 000 kr till att anställa en verksamhetsutvecklare på 10% för att arbeta med nationell samordning av föreningens arbete.

Vid *Birka och Hovgården* saknas det i dagsläget en långsiktig finansiering för världsarvssamordnarens tjänst. 2023 års bidrag har därför möjliggjort en förlängning av projektet, vilket inneburit att världsarvet haft en samordnare även för 2023. Förhoppningen är att världsarvsamordningen på sikt ska övergå från projekt till ordinarie verksamhet. De positiva effekterna av projekt "Upptäck Hovgården" har därför kontinuerligt kommunicerats till beslutsfattare.

Vid *Grimeton radiostation* har årets samordningsbidrag delfinansierat en extern kommunikatör för verksamheten under april-december. Kommunikatören har haft i uppdrag att sköta löpande kommunikation, främst genom de egna kommunikationskanalerna samt genom ett aktivt PR-arbete.

Hållbar turism

Vid *Falun och Kopparbergslagen* har bidraget finansierat produktutveckling i form av upplevelser i världsarvet, där fokus legat på samverkan och säsongsförlängning. Det har bland annat ordnats träffar vid Världsarvsforum för verksamheter som möter gäster i världsarvet.

Vid *Örlogsstaden Karlskrona* har en del av medlen använts för att anställa tre studenter från Blekinge Tekniska Högskola för att fortsätta utvecklingen av två prototyper av en intelligent soptunna kallad "Smart bin," som förhoppningsvis ska

uppmuntra invånare och besökare att undvika att slänga skräp på gatorna i världsarvet. De två fullskaliga prototyperna testades under sommaren. Projektet med studenterna har förstärkt världsarvssamordningen bland annat genom främjandet av världsarvets betydelse inom turism- och platsutveckling samt att koppla arbetet till de globala hållbarhetsmålen. Det har skapat delaktighet bland studenterna samt förbättrat samarbetet mellan offentliga aktörer och forskningsinstitutioner.

Vid *Skogskyrkogården* har bidraget nyttjats för framtagandet av ett program för hållbar turism. Projektet har sammankallat världsarvets representanter och intressenter för att gemensamt arbeta för en hållbar utveckling och besöksverksamhet i enlighet med den nationella världsarvsstrategin. 2022 och 2023 har delprojekt 2 genomförts, vilket omfattat workshops enligt guiderna 1–3 i "Handbok för hållbar turismutveckling i världsarv och kulturmiljöer".³ Delprojekt 3 har startats och fokuserar i huvudsak på lokal förankring och kommunikation. Projektet har bytt namn till "Hållbara besök", för att på så sätt innefatta mer än enbart turism. Projektet har bildat och driver en samverkansgrupp med representanter från bland annat Arbetsmarknadsförvaltningen, Trafikkontoret, Stadsbyggnadskontoret, Stadsmuseet och Visit Stockholm. Gruppen har identifierat en rad strategiska och operativa aktiviteter som har och ska genomföras för att ytterligare stärka samordningen och världsarvets arbete med hållbara besök.

Vid *Tanums hällristningsområde* har bidragsmedlen använts för projektering av en vandringsled mellan världsarvets största besöksmål Vitlycke och Aspeberget. Arbetet med vandringsleder och att knyta ihop världsarvets besöksmål med varandra och på så sätt skapa knutpunkter för kollektivtrafik bidrar till att göra världsarvet till ett mer hållbart besöksmål. Det ger *Tanums hällristningsområde* en möjlighet att föregå med gott exempel i arbetet med att utveckla gång- och cykelbanor i kommunen.

Målgruppsanalysen som kommer att genomföras vid *Tanums hällristningsområde* (se sid 5.) syftar till att ge kunskap om hur besökarna skapar värde i världsarvet och hur de tar till sig information på platsen, om det finns hinder för besökarnas upplevelser samt ge insikter om besökarnas attityder till världsarvet. Förhoppningen är att den samlade kunskapen som erhålls genom analysen i

³ [Handbok för hållbar turismutveckling i världsarv och kulturmiljöer - Tillväxtverket \(tillvaxtverket.se\)](https://www.tillvaxtverket.se/Handbok%20for%20hallbar%20turismutveckling%20i%20varldsarv%20och%20kulturmiljoer)

framtiden kan komma att ligga till grund för ett fortsatt arbete med att göra världsarvet och det sätt det förmedlas och förvaltas på relevant för samhället i stort.

En grundförutsättning för att arbeta effektivt med tillgänglighet, presentation och visualisering är att förstå invånarnas och besökarnas behov, förutsättningar och förväntningar. Publikundersökningen som genomförs vid *Tanums hällristningsområde* kommer förhoppningsvis ge besökarna en bättre och mer hållbar upplevelse i världsarvet.

Med hjälp av bidraget för 2022 genomfördes i *Södra Ölands odlingslandskap* kampanjen "Kovett på stort alvar", som lär besökare hur man ska bete sig bland betande djur i världsarvet. Tack vare bidraget har kampanjen kunnat fortsätta även 2023.

Kunskapsförmedling och pedagogiskt arbete

Att ha ett världsarv i sin närhet är en potentiellt sett värdefull resurs för skolan, men samtidigt saknas det ofta pengar till bussresor, vilket kan göra besök på platsen svåra att genomföra. För att råda bot på detta avsatte *Hälsingegårdarna* en stor del av årets bidragsmedel för att möjliggöra studiebesök och guidningar för skolelever. Med hjälp av medlen har under 2023 sammanlagt 23 skolor besökt en världsarvsgård eller en närbelägen hälsingegård. Vid *Hälsingegårdarna*, likt tidigare år, anordnades den årliga "Kunskapsdagen", med syfte att ge fördjupad kunskap, sprida aktuell forskning och utblickar i Sverige, Norden och resten av världen. Årets tema var byggnadsvård.

Vid *Örlogsstaden Karlskrona* har medlen också möjliggjort samarbete mellan Karlskrona Kommun, Marinmuseum och Blekinge Museum, för att utveckla ett gemensamt pedagogiskt material för att lyfta världsarvet i skolan. Parterna i samarbetet har initierat en process för att hitta en bättre struktur för att gemensamt integrera världsarvet i skolundervisningen, inklusive att försöka koppla det så nära som möjligt till den ordinarie verksamheten. Att utveckla pedagogiskt material för att integrera världsarvet i skolundervisningen är en strategisk insats som kommer att främja arbetet med artikel 27 i världsarvskonventionen samt stärka samarbetet inom världsarvsrådet när det gäller informations- och kunskaphöjande insatser.

Vid *Struves meridianbåge* har bidraget möjliggjort insatser för att bland annat skolelever ska bli mer intresserade av världsarv. Insatserna har utmynnat i upplevelseturen "Unns resa", där den lilla figuren Unn, som är placerade på diverse skyltar från parkeringen till världsarvspunkten, berättar om världsarvet och andra världsarv, samtidigt som hon har tappat bort sina saker ur sin väska. Innehållet i väskan finns sedan utplacerade en bit från stigen för barnen att hitta. Tre skolbussar med elever har besökt Kirunas mätpunkt och planer finns på att fortsätta ordna besök. Satsningen har resulterat i en ökad informationsspridning om världsarvet samt ett försök att ge världsarvet en större plats i skolundervisningen.

Södra Ölands odlingslandskap har valt att nyttja delar av bidraget till kunskapshöjande insatser, såsom föredrag, friluftsdagar i världsarvet för Mörbylånga kommuns elever i årskurs sex, totalt 200 elever. Med inspiration av konceptet "Bonden i skolan" har en förstudie för att fördjupa kunskapen om och intresset för de gröna näringarna genomförts. Förstudien är ett samarbete med Skansenskolan. Eleverna har fått tolka smakerna av *Södra Ölands odlingslandskap*, vilket har resulterat i en receptbok samt en utställning som visas på Eketorps borg. Tack vare bidraget har olika aktörers bidrag till världsarvsarbetet kunnat tas om hand på ett bättre sätt.

Vid *Tanums hällristningsområde* har utvecklandet av vandringsleder i världsarvet (se sid. 9) skapat bättre förutsättningar för besökscentret Vitlycke museums att bedriva pedagogisk verksamhet för alla besökare.

Inventering

Vid *Gammelstads kyrkstad* delfinansierade bidraget en förstudie kring upplägg för framtagande av ett digitalt stödsystem för att bättre kunna hantera "stugsynen". Genom att gemensamt ta fram ett digitalt stödsystem underlättades arbetet med att följa kyrkstugornas status. Det ger världsarvsförvaltningen möjlighet att arbeta mer i förebyggande syfte samtidigt som stugsynen effektiviseras. Stugsynen är även ett tillfälle då kyrkstugestugägarna kan få stöd i form av råd och tips vad gäller byggnadsvård och bidragsmöjligheter. Långsiktigt innebär det att stugornas status och säkerställa världsarvet särskilt stora universella värde (OUV) kan följas upp på ett effektivt sätt.

Strategiskt arbete

Vid *Hansestaden Visby* har länsstyrelsen med hjälp av bidragsmedlen kunnat öka sitt stöd och deltagande i arbetet tillsammans med Region Gotland i det fortsatta arbetet med ny organisering av världsarvet, för att mer effektivt nå mål i världsarvsstrategin om ett hållbart och resilient världsarv. Detta har resulterat i bildandet av en ny styrgrupp till världsarvet samt en ny instruktion för världsarvsrådets arbete, i enlighet med den nationella världsarvsstrategins riktlinjer. Effekterna av denna organisationsförändring har redan börjat visa ett större engagemang för världsarvsfrågor från läns- och regionledning. Det möter den nationella världsarvsstrategins mål om att utreda roller och ansvar. Länsstyrelsen har även gjort en extra insats med att samordna och utreda roller och ansvar vad det gäller uppsikt och tillsyn i världsarvet.

Drottningholms slottsområde har under bidragsperioden arbetat fram ett utkast till formulering av världsarvsrådets syfte. Med hjälp av en konsult har förvaltningsplanen reviderats och slutförts, vilket både på kort och lång sikt bidrar till samordning och samsyn till implementering av den nationella världsarvsstrategin. Bidragsmedlen nyttjades däremot endast delvis då konsultkostnader inte blev så omfattande som man inledningsvis trodde, samt då de andra insatserna man planerat nyttja bidragsmedlen till inte mäktades med.

Internationellt utbyte och samverkan

Den årliga nordiska världsarvskonferensen är ett viktigt forum för fortbildning och utbyte. Världsarvssamordnaren vid *Birka och Hovgården* har tillsammans med Ekerö kommun arrangerat en internationell pressresa till världsarvet, vilken resulterat i ett stort antal internationella artiklar.

Vid *Hälsingegårdarna* har internationell samverkan också skett med en delegation från Kuldiga i Lettland i juni. För att möjliggöra ett bra mottagande avsattes medel till guidning genom medverkan av tidigare världsarvssamordnare Lena Landström. Kuldiga blev nytt världsarv i September 2023.

Sverige har genom Lantmäteriet under 2023 hållit i ordförandeklubban i internationella "Struve Geodetic Arc Coordinating Committee". Kommittén består av de tio stater som berörs av världsarvet *Struves meridianbåge*. Syftet med kommittén är bland annat att hantera frågor som rör hela meridianbågen samt att möta behovet av erfarenhetsutbyte och delge information staterna emellan. Världsarvet har ett ambuleringande ordförandeskap som delas mellan de tio

länderna. 2023 genomfördes den periodiska rapporteringen⁴ och Sverige har därför i egenskap av ordförandeland för kommittén samordnat den periodiska rapporteringen till Unesco för samtliga tio länder. Ordförandeskapet har medfört en förväntan om bidra med stöd till de övriga länderna i deras nationella rapportering, vilket inneburit en ovanligt stor arbetsinsats. Förstärkning i samordningsarbetet har därför underlättat arbetet.

Föreningen *Världsarv i Sverige* (ViS) använde den omfördelade delen av samordningsmedlen (60.000 kr) till internationellt erfarenhetsutbyte genom att stötta medlemmarnas deltagande i den nordiska världsarvskonferensen som i år hölls i Vatnajökull, Island. Detta gjorde det möjligt för fler samordnare att delta. Därutöver deltog en representant för den nordiska styrelsen på den Europeiska nätverksträffen.

Från *Gammelstads kyrkstad* kommer positiva signaler om att bidraget har stärkt samverkan mellan nationella aktörer i världsarvsarbetet.

Koppling till Riksantikvarieämbetets strategiska mål

Världsarvssamordnaren har en mycket viktig och strategisk roll i världsarvsarbetet. Samordnaren är kontaktperson för världsarvet i förhållande till myndigheter och andra aktörer. Världsarvssamordnaren har ett övergripande ansvar att se till att organiseringen i världsarvsarbetet i sin helhet fungerar på lokal och regional nivå. Samordnaren har även en viktig roll som brygga mellan kulturarvsaktörer på regional och lokal nivå samt mellan civilsamhälle och förvaltning.

Flera av de insatser som finansierats med hjälp av bidraget kopplar till Riksantikvarieämbetets strategiska mål. På en övergripande nivå kopplar bidraget till det strategiska målet "Styrmedel och arbetssätt stärker kulturarvets position i samhällsutvecklingen".

Föreningen *Världsarv i Sveriges* arbete är ett exempel på en insats som bidragit till att stärka kunskaps- och erfarenhetsutbytet mellan världsarvssamordnarna och på så vis arbetar mot det strategiska målet "Landets kulturarvsaktörer är starkare tillsammans". Bidraget har använts för att informera om och nå ut med föreningens verksamhet och världsarvsarbetet i det stora hela. Föreningens arbete har därutöver bidragit till att stärka samordningen mellan centrala myndigheter. På så

⁴ Den periodiska rapporteringen är ett sätt för Unesco att systematiskt följa upp tillståndet för världsarven runtom i världen. Rapporteringen görs i cykler om ungefär sex år.

vis har bidraget genom Världsarv i Sverige skapat förutsättning för flera samhällsaktörers delaktighet i världsarvsarbetet.

Bidraget har även finansierat insatser vars syfte har varit att påvisa världsarvets betydelse för samhällsutvecklingen på lokal- och regional nivå, vilket tydligt kopplar till det strategiska målet "Samhällsbyggnadsaktörerna ser kulturmiljön som en tillgång". Även insatser som bidrar till att öka kunskapen om och förutsättningarna för en långsiktigt hållbar besöksnäring, hållbar utveckling och resiliens knyter an till det strategiska målet och visar på världsarvens betydelse för samhällsutvecklingen på lokal och regional nivå. Bidragsmedlen har bidragit till att stärka bilden av världsarven som förebilder i hållbarhetsarbetet och som arenor för arbetet med Agenda 2030 och de globala hållbarhetsmålen.

Bidraget har i hög utsträckning använts för att finansiera kunskaps- och informationsinsatser, vars primära syfte ofta varit att öka allmänhetens kunskap om världsarven och att uppmärksamma deras roll i samhället. Genom särskilda pedagogiska insatser har delar av bidraget nått ut till barn och unga. Insatserna har på så sätt bidragit till att stärka allmänhetens förståelse för världsarvens omistliga värden och deras roll som resurs i arbetet med hållbar utveckling. Dessa insatser kopplar främst till det strategiska målet "Kulturarvsinformation är angelägen, används och gör skillnad i samhället".